

سر توفیقات علامه، سید بحر العلوم (ره)

فردا دویست و بیست و دومین سالروز رحلت آن بزرگ مرد است. به همین مناسبت- از باب تبرک و تیمم- اشاره‌ای هرچند کوتاه به زندگی وی خواهیم داشت.

روحانی بزرگ آقا سید محمد بحر العلوم

علامه بهر العلوم یکی از افتخارات جهان دانش است که خداوند وجود او را به شیعیان اهل بیت عنایت کرده است. فردا دویست و بیست و دومین سالروز رحلت آن بزرگ مرد است. به همین مناسبت- از باب تبرک و تیمم- اشاره‌ای هرچند کوتاه به زندگی وی خواهیم داشت. او از دوران کودکی در دامن پرمهر و محبت مادر پاکدامنش و در پرتو توجهات پدر بزرگوارش سیدمرتضی، به آداب و اخلاق اسلامی خو گرفت.

* ورود به درس خارج در آغاز بلوغ

پس از گذراندن دوره‌های علوم مقدماتی و سطح فقه و اصول، در آغاز بلوغ به درس خارج - که از سوی پدرش تدریس می‌شد - راه یافت و پس از پنج سال درس و بحث فشرده، به مقام بلند اجتهاد نائل آمد. سید محمد مهدی همچنین در محضر اساتید بنام حوزه کربلا و نجف اشرف شرکت جست و از فرهیختگان بنامی هم‌چون: محمدباقر وحید بهبهانی، شیخ یوسف بحرانی، محمدتقی دورقی نجفی و مهدی فتونی نباطی عاملی درس آموخت. وحید بهبهانی در اواخر عمر خویش مردم را در مسائل و فتوای احتیاطی، به سوی سید محمد مهدی راهنمایی می‌کرد و او را مجتهدی جامع‌الشرایط می‌دانست.

* سفر به ایران و اقامت 7 ساله،

در جوار حضرت علی بن موسی (ع)

سید در سال ۱۱۸۶ق به قصد زیارت مرقد مطهر امام رضا علیه‌السلام و دیدار با علمای بزرگ ایران، وارد مشهد مقدس شد و در مدت اقامت شش یا هفت ساله خود در آن شهر، علاوه بر دیدارهای علمی با مردم و مباحثات با علما، در درس استاد میرزامهدی اصفهانی خراسانی شرکت کرد و فلسفه، عقاید و کلام را از آن مرد بزرگ آموخت و بر اندوخته علمی خویش افزود.

* چه کسی به او لقب «بحر العلوم» داد؟

لقب بحر العلوم نیز از زبان این استاد برای اولین بار به سید محمد مهدی طباطبایی گفته شد. استاد میرزامهدی اصفهانی خراسانی که از هوش و استعداد او شگفت زده شده بود، در حین درس، خطاب به شاگرد خود می‌گوید: «اذا انت بحر العلوم» یعنی، برادر، تو دریای علم هستی، از آن لحظه سید به این لقب معروف شد.

* سید، جار الله شد

سید بحر العلوم در اواخر سال ۱۱۹۳ق راهی حجاز شد. استقبال شایان مردم و شخصیت‌های محافل علمی از او موجب شد که به مدت دو سال در کنار خانه خدا اقامت ورزد و به درس و بحث بپردازد.

* محبوبیت سید نزد علمای حجاز

تسلط او به فقه اهل سنت و حسن معاشرت و سخاوتش، او را چنان در میان ساکنان آن دیار به‌خصوص اهل علم، محبوب ساخت که هر روزه شماری از مردم و دانشمندان به دیدنش می‌رفتند و از وی کسب فیض می‌نمودند. شگفت آن‌که پیروان هر کدام از مذاهب چنین می‌پنداشتند که بحر العلوم پای‌بند به مذهب ایشان است. او تمام این مدت را با تقیه گذرانید و جلسه درس او در علم کلام طبق مذاهب چهارگانه دایر بود.

* سید، پرده برداری کرد

در اواخر توقف در مکه، مذهب خود را اعلان فرمود. وقتی خبر اظهار مذهب او به گوش پیروان مذاهب دیگر رسید، از اطراف به دور وی گرد آمده و با وی به مناقشه پرداختند و سید با دانش انبوه خود بر تمامی آن‌ها برتری پیدا کرد و همه آن‌ها را با دلیل‌های قوی و منطقی به سوی حقیقت اسلام مجذوب ساخت.

* زیرکی سید

و تغییر سنگ‌فرش‌های مسجد الحرام

تعیین و تثبیت جایگاه اعمال حج و مرکزیت دادن به موقعیت احرام به طوری که از نظر شرعی صحیح واقع شود و همچنین اصلاح مواقف حج، یکی از گام‌های ارزشمند سید بحرالعلوم بود. زیرا این مکان‌های مقدس قبل از او چندان مشخص نبود. علاوه بر این‌ها، سنگ‌های فرش شده در حرم را که حجاج بر آن اقامه نماز می‌کردند تعویض نمود و سنگ‌های معدنی را خارج کرد و سنگ‌هایی را که از نظر شیعه سجده بر آن‌ها صحیح است، جایگزین نمود.

* امام جمعه 80 ساله مکه

عاقبت بخیر شد

از جمله آثار معنوی حضور این مرد بزرگ در حجاز، شیعه شدن امام جمعه مکه در سن هشتاد سالگی است.

* شاگردان سید

این عالم شهیر، شاگردانی بزرگ و نامی تربیت کرد که هریک منشأ خدمات فراوان به عالم اسلام شدند که در اینجا به نام چند تن از آن‌ها اشاره می‌شود: شیخ جعفر نجفی معروف به کاشف الغطاء، سید محمد جواد عاملی معروف به صاحب مفتاح الکرامه، ملا احمد نراقی، محمد باقر شفتی رشتی، سید یعقوب کوه‌کمری، سید صدرالدین عاملی، شیخ محمد ابراهیم کلباسی، زین العابدین سلماسی، شیخ عبدالحسین الاعم، سید علی فرزند سید محمد، سید قیصر محمد فرزند معصوم رضوی خراسانی، اسدالله کاظمی، ابوعلی حائری صاحب کتاب منتهی المقال، سید عبدالله شیر، شیخ محمد تقی اصفهانی ایوانکی، صاحب حاشیه معالم، سید محمد مجاهد، مؤلف کتاب المناهل، محسن اعرجی، میرزا محمد عبدالصانع نیشابوری اخباری، شیخ حسین نجف.

* آثار علمی سید

آثار علمی سید که در کتاب‌ها از آن‌ها نام برده‌اند - بعضی از آن‌ها چاپ گردیده و برخی چاپ نشده- بدین قرار است: المصابیح فی الفقه (در سه جلد)؛ الفوائد فی الاصول؛ مشکاة الهدایه؛ الدرّة النجفیه؛ رساله فی عصیر الزیّبی؛ شرح الوافی؛ تحفه الکرام (در تاریخ مکه و بیت‌الله الحرام)؛ مناسک حج؛ حاشیه بر کتاب شرایع؛ حاشیه بر کتاب الذخیره سبزواری؛ الدرّة البهیة فی نظم رووس المسائل الاصولیه؛ کتاب الرجال (معروف به فوائد الرجالیه)؛ دیوان شعر و رساله‌ای فارسی در شناخت خدا.

* 10 یادگار اجتماعی و معنوی سید

با وجود سنگینی مسئولیت‌های علمی سید، آثار اجتماعی و معنوی گران‌بهای نیز از او مشاهده می‌نمائیم که در ادامه، به نمونه‌هایی از آن یادگارها اشاره می‌شود:

1- مشخص کردن مقام و جایگاه حضرت حجة بن الحسن (عج) در مسجد سهله و بناگذاری قبه‌ای در این جایگاه مقدس.

2- بنا کردن گلدسته در صحن شریف علوی در طرف جنوبی و تعمیر دیوارهای صحن‌ها و حجره‌هایی که در حال خرابی بود.

3- ترغیب و راهنمایی نسبت به تعمیر مسجد شیخ طوسی در نجف اشرف.

4- ایجاد کتابخانه خطی.

5- بالا آوردن ارتفاع مسجد کوفه به منظور سهولت در تطهیر و پاک نمودن آن.

6- مشخص کردن جایگاه مسجد رأس‌الحسین در نجف اشرف.

7- تعیین جایگاه قبر مختار ثقفی که الان به قبر مسلم معروف است.

8- تعیین جایگاه مرقد حضرت هود و صالح علیه‌السلام در نجف اشرف.

9- اضافه کردن مقداری از اراضی به مسافت حرم مطهر

10- ایجاد تأسیساتی در اطراف حرم که مورد نیاز زوار بود.

* سرّ توفیقات سید

سید بحرالعلوم، مرد فضیلت و تقوا و نمونه‌ای کامل از اخلاق نیکوی انبیاء بود. آن معلم اخلاق و انسانیت و از مصادیق بارز اخلاق نیکو، از نظر تواضع در مرتبه‌ای عالی قرار داشت و برای دیگران، بیش از خود احترام و ارزش قائل بود. وی برای مردم، پدری مهربان به حساب می‌آمد. سخن گفتن و راه رفتن او، بیننده را متحیر می‌ساخت. در میان مردم که راه می‌رفت، آدمی تصور می‌کرد او فرشته است چرا که تنها برای خدا سخن می‌گفت و پیوسته به یاد خدا بود. او در تهذیب اخلاق در مرتبه‌ای قرار داشت که درک آن برای بسیاری از افراد مشکل است. کارها و ساعات فعالیت‌هایش را تقسیم نموده بود؛ وقتی سیاهی شب همه‌جا را فرامی‌گرفت، مقداری را به تحقیق و آماده کردن مقدمات درس و بحث می‌گذراند و پس از آن، به طرف مسجد کوفه رفته و در آنجا به مناجات با خدا می‌پرداخت.

* توجه به امور معنوی شاگردان

سید بحرالعلوم بر امور عبادی شاگردان خویش نیز فوق‌العاده اهتمام می‌ورزید و در صورت غفلت و کوتاهی شاگردان از این مهم، بسیار رنج می‌برد.

* حمایت از فقرا و محرومان

تلاش سید در حمایت از فقرا و محرومان را نیز باید از شب‌های تاریک و کوچه‌های باریک نجف اشرف و فقیران آن دیار پرسید. او هر شب در کوچه‌های شهر می‌گشت و برای فقرا، نان و خوردنی‌های دیگر می‌برد.

* سرانجام سید بحرالعلوم

سید بحرالعلوم که به علت بیماری مدتی توان تدریس نداشت و در منزل به مطالعه و تألیف مشغول بود، سرانجام در روز بیست و چهارم ذیحجه (یا رجب) سال ۱۲۱۲ هجری قمری چشم از جهان فانی فروبست و به عالم بالا پرواز کرد. درگذشت سید در عالم اسلام اثری عمیق، به‌جای گذاشت و دنیای شیعه را در ماتم فرو برد. پیکر مطهر او پس از تشییع باشکوه و اقامه نماز، در جنب

مرقد شیخ طوسی در نجف اشرف دفن گردید.